

VOORTPLANTINGSPLAATSEN VAN RUGSTREEPPADDEN OP SCHIERMONNIKOOG

Paul Veenvliet

In het verleden had Schiermonnikoog een rijkere herpetofauna (retielen en amfibieën) dan tegenwoordig. Toen kwamen nog Zandhagedissen *Lacerta agilis* op het eiland voor, maar deze zijn sinds 1981 niet meer waargenomen (archief RAVON). Medewerkers van Natuurmonumenten hebben ze recentelijk niet gezien (pers. med. O. Overdijk) en ook bij intensief zoekwerk in 1998 en 1999 zijn ze niet meer teruggevonden (eigen observatie & pers. med. M. Steeghs & G.J. Martens). Het lijkt er dan ook op dat de Zandhagedis op Schiermonnikoog uitgestorven is. Kleine watersalamanders *Triturus vulgaris* komen tegenwoordig nog wel op Schiermonnikoog voor. Bergmans en Zuiderwijk (1986) vermoeden dat ze rond 1938 zijn ingevoerd. Ten slotte is er een melding van een Bruine kikker *Rana temporaria* op Schiermonnikoog (RAVON 1991), maar deze berust waarschijnlijk op een invoerfout. De melding is althans niet meer terug te vinden in het RAVON archief (pers. med. R. Creemers). Dit betekent dat de Rugstreeppad *Bufo calamita* de belangrijkste vertegenwoordiger is van de tegenwoordig op Schiermonnikoog voorkomende herpetofauna. Dit artikel gaat nader in op de resultaten van eigen veldonderzoek in het jaar 1999.

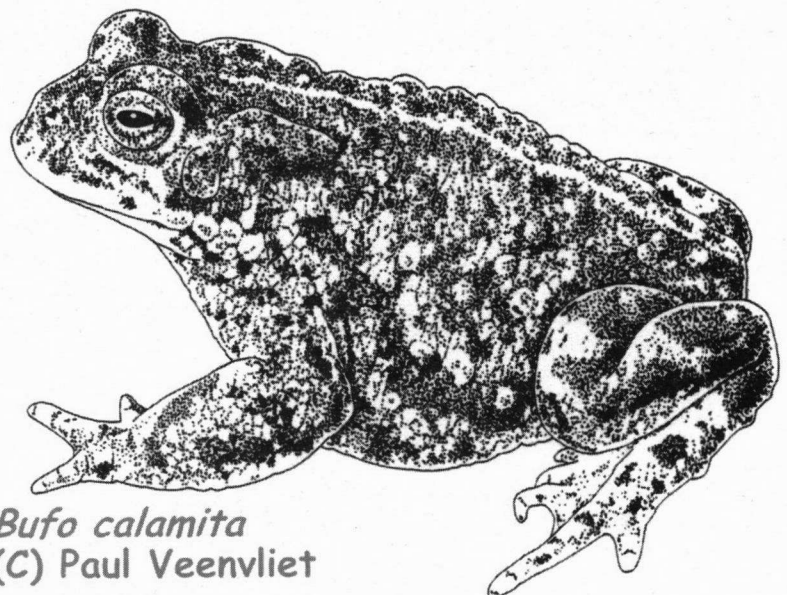
VELDWERK

Rugstreeppadden kennen een relatief lang voortplantingsseizoen (Sinsch 1998). Hierdoor is een eenmalige inventarisatie onvoldoende om inzicht te krijgen in de ligging van voortplantingsplaatsen. Om deze reden zijn op verschillende momenten, verspreid in het jaar, bezoeken aan Schiermonnikoog gebracht. Uiteindelijk is op de volgende dagen geobserveerd: 3 april 1999 (door M. de Groot), 30 mei 1999 (i.s.m. W. van der Meulen, N. Dijkgraaf & L. Woldring), 26 juli 1999 en 14 september 1999. Daarnaast zijn enkele waarnemingen van 14 juni 1997 in dit verslag betrokken. Niet alle wateren op Schiermonnikoog zijn tijdens ieder bezoek onderzocht.

Als potentiële voortplantingsplaatsen zijn in principe alle zoete en vrijwel zoete oppervlaktewateren op Schiermonnikoog aangemerkt. Alle wateren die permanent dan wel tijdelijk met de Waddenzee in verbinding staan, zijn beschouwd als onwaarschijnlijke voortplantingsplaatsen. Dit zowel vanwege het hoge zoutgehalte als door het voorkomen van grote aantallen Steurgarnalen (*Palaemonidae*) en Driedoornige stekelbaarzen *Gasterosteus aculeatus*. Minder aandacht is geschonken aan kleine, onder water staande delen van de duinen die in dicht wilgenstruweel liggen. Deze zijn ook niet erg waarschijnlijk als voortplantingsplaatsen omdat ze dermate beschaduwde zijn dat ze onvoldoende opwarmen.

RESULTATEN

Alle wateren op Schiermonnikoog die met bovengenoemde criteria overblijven als potentiële voortplantingsplaat-

sen voor de Rugstreeppad, worden hieronder kort beschreven. Waarnemingen met betrekking tot voortplanting van Rugstreeppadden in 1999 zijn samengevat in tabel 1. Hierin zijn geen gegevens opgenomen van wateren waar geen Rugstreeppadden zijn waargenomen.

Ijsbaan en Berkenplas

De Ijsbaan en de Berkenplas zijn beide vrij diepe (>60 cm) wateren. De Ijsbaan heeft steile oevers en ondiepe delen ontbreken. In de loop van de zomer ontwikkelt zich hier echter wel een fraaie onderwatervegetatie. Door de zeer steile oevers is dit geen potentiële voortplantingsplaats voor de Rugstreeppad. Wel komen hier Kleine watersalamanders voor (eigen observatie). De Berkenplas is een vrijwel vegetatieloze recreatieplas. Doordat de oevers bovendien geen uitgebreide ondiepe delen hebben, is deze plas eveneens ongeschikt als voortplan-

tingswater voor Rugstreeppadden. Beide plassen zijn tijdens het hele seizoen onderzocht.

Westerplas en Kooiplas

Dit zijn twee grote zoetwatercomplexen, deels met open water, deels met riet begroeid. De bodem bestaat uit zeer modderige organisch materiaal. Het voorkomen van grote aantallen Tiendoornige stekelbaarzen *Pungitius pungitius* maakt een succesvolle voortplanting van Rugstreeppadden onwaarschijnlijk. Beide plassen zijn slechts zeer ten dele bekeken om de aanwezige broedvogels niet te verstoren.

Poldersloten

Evenals in de Westerplas komen in de poldersloten grote aantallen stekelbaarzen voor, in dit geval zowel de Drie- *Gasterosteus aculeatus* als de Tiendoornige stekelbaars. Desalniette

Tabel 1. Voortplantingsactiviteiten van Rugstreeppadden op Schiermonnikoog in 1999

Locaties	3 april 1999	30 mei 1999	26 juli 1999
Westerplas	roepend	roepend	niet geweest
Strandplas nabij vuurtoren	roepend	droog	droog
Kapenglop	roepend	larven	niet geweest
Badweg	geen	larven	juvenielen
Noordelijk van Kooiplas	geen	roepend	larven

min is met name in zeer ondiepe gedeelten langs de rand van de polder enig voortplantingssucces van Rugstreeppadden niet uit te sluiten. Indien poldersloten geschikt zijn als voortplantingsplaats voor Rugstreeppadden, is dat soms maar tijdelijk. Zo was in juni 1997 een greppel opgeschoond, direct langs de knuppeldam aan de rand van het dorp Schiermonnikoog. De begroeiing was zeer spaarzaam en er stond een paar centimeter water. Er werden ongeveer tien roepende exemplaren geteld. In 1999 was dezelfde greppel dichtgegroeid met gras en werden geen Rugstreeppadden meer waargenomen. In het najaar van 1999 is deze greppel opnieuw opgeschoond zodat wederom voortplantingsactiviteit mogelijk werd. Behalve in deze greppel zijn in 1997 ook roepende Rugstreeppadden waargenomen ter hoogte van de 'Herdershut' in het oostelijk deel van de polder. Later in 1997 stond de betreffende sloot droog, zodat van voortplantingssucces geen sprake lijkt te zijn geweest. De poldersloten zijn in 1999 vrij compleet onderzocht door op roepende mannetjes te letten.

'Vuurtorenplas' en 'Strandplas'

Ten noordwesten van de vuurtoren staat na regenval een deel van het strand onder water. Direct ten zuiden van de vuurtoren bevindt zich een laagte die eveneens soms onder water staat en als potentiële voortplantingsplaats in aanmerking lijkt te komen. Alleen op de 'strandplas' zijn Rugstreeppadden waargenomen (tabel 1). Op 30 mei 1999 stonden beide plassen echter al droog. Voortplantingssucces van de Rugstreeppad in 1999 in deze plassen is daarom onwaarschijnlijk. Afhankelijk van de regenval zijn dit echter wel potentieel geschikte voortplantingsplaatsen.

Kapenglop

Het Kapenglop bestaat uit een uitgebreide natte duinvallei. Deze bevat een lage, maar dichte begroeiing. De bodem vertoont enig reliëf, waardoor, hoewel de waterstand doorgaans laag is, de vallei niet overal even snel opdroogt. Wegens tijdgebrek is in juli geen bezoek aan dit gebiedsdeel ge-

bracht. Toch is de inventarisatie vrij compleet, want gezien de vochttoestand op andere delen van Schiermonnikoog mag worden aangenomen dat deze duinvallei in juli droog stond.

Westelijk van de Prins Bernhardweg

Ten westen van de Prins Bernhardweg bevindt zich een complex van vier gegraven duinplassen. De meest zuidelijke van deze is vrij diep en heeft

Voortplantingsplaats Rugstreeppad bij Prins Bernhardweg

foto: Paul Veenliet

permanent water. De overige drie zijn ondiep en vielen droog tussen mei en eind juli 1999. Alleen in de droogvallende plassen is voortplanting geconstateerd. Deze plassen zijn tijdens alle bezoeken onderzocht.

Duinvallei noordelijk van de Kooiplas

Direct ten noorden van de Kooiplas staat een duinvallei permanent onder water. Deze duinvallei is diep (>60 cm) en er zijn enkele Tiendoornige stekelbaarzen waargenomen. De glooiende oevers bevatten veel ondiepe delen met een spaarzame begroeiing van met name russen. De plas is op alle onderzoeksdagen bezocht.

DISCUSSIE

Hoewel de Rugstreeppad in het uiterste noordwesten van zijn verspreidingsgebied sterk achteruitgaat (Sinsch 1998), wordt de soort op Europees niveau niet als bedreigd gezien (Beebe 1997, Sinsch 1998). Op de Nederlandse Rode lijst staat zij vermeld als 'thans niet bedreigd' (Creemers & Lenders 1997). In het Nederlandse duingebied, inclusief Schiermonnikoog, houdt de soort goed stand. De populaties op de Waddeneilanden zijn echter wel kwetsbaar door de beperkte oppervlakte van deze eilanden en het beperkte aantal potentiële voortplantingsplaatsen. Om de voortplantingsplaatsen te kunnen beschermen, is het van belang ze te kennen.

Niet alle plaatsen zijn even intensief bezocht om broedvogels te ontzien. Vooral de Westerplas en de Kooiplas zijn aangemerkt als niet geschikte voortplantingswateren. Toch zijn er bij de Westerplas wel Rugstreeppadden gehoord. Mogelijk zijn hier ook eisnoeren afgezet, maar het is waarschijnlijk dat er geen succesvolle voortplanting heeft plaatsgevonden vanwege de aanwezigheid van Tiendoornige stekelbaarzen. Deze vissen waren ook in de meest ondiepe delen talrijk aanwezig. Dit zou betekenen dat er in 1999 slechts op twee plaatsen sprake was van succesvolle voortplanting: langs de Prins Bernhardweg en ten noorden van de Kooiplas. Mogelijk heeft de Rugstreeppad zich ook bij het Kapenglop succesvol voortgeplant, maar doordat aan deze locatie geen derde

bezoek is gebracht blijft dat vooralsnog onduidelijk.

Hoewel andere voortplantingsplaatsen niet geheel uit te sluiten zijn, is het beeld toch vrij compleet omdat roepende Rugstreeppadden over grote afstanden kunnen worden gehoord. Tijdens dit onderzoek zijn in 1999 geen Rugstreeppadden gehoord langs de Prins Bernhardweg, waar wel larven zijn aangetroffen. In 1997 zijn hier echter wel Rugstreeppadden gehoord. Deze bleken ten noorden van de Kooiplas al duidelijk hoorbaar te zijn.

Doordat tijdens het onderzoek bezoken zijn gebracht aan alle grotere zoete wateren en natte duinvalleien, lijkt het onwaarschijnlijk dat belangrijke voortplantingsplaatsen over het hoofd zijn gezien. Waar geen Rugstreeppadden zijn gehoord, zijn op geen enkele plaats larven waargenomen.

Verschillende wateren lijken op verschillende momenten benut te worden. Mogelijk hangt dit samen met de waterdiepte en watertemperatuur: het diepe water ten noorden van de

Kooiplas is later in het seizoen gebruikt dan de ondiepe en in de zomer opdrogende plassen. Diepe wateren zonder ondiepe oeverzone met begroeiing, zoals de zuidelijkste van de duinplassen aan de Prins Bernhardweg en de IJsbaan, werden in het geheel niet benut.

Dit artikel verscheen eerder in het WARF-Bulletin, het verenigingsblad van de Werk- en studiegroep Amfibieën en Reptielen Friesland. Voor meer informatie over de WARF: Postbus 3, 8414 ZK Nieuwehome (tel.: 0513-541725).

LITERATUUR

- BEEBEE T. 1997. *Bufo calamita*. In: Gasc J-P. (ed) 1997. Atlas of amphibians and reptiles in Europe. Societas Europea Herpetologica & Museum National D'Histoire Naturelle, Paris.
- BERGMANS W. & A. ZUIDERWIJK 1986. Atlas van de Nederlandse amfibieën en hun bedreiging. Vijfde herpetogeografisch verslag. Uitgave nr. 39, KNNV, Hoogwoud.
- CREEMERS R.C.M. & H.J.R. LENDERS 1997. Reptielen, amfibieën en vissen. In: Vereniging Flora en Fauna, 1997. Jaarboek Natuur 1997, de winst en verliesrekening van de Nederlandse natuur. KNNV Uitgeverij, Utrecht/VOFF, Wageningen.
- RAVON 1991. Waarnemingen van amfibieën en reptielen in Nederland 1991. Publicatieburo Stichting RAVON, Nijmegen.
- SINSCH U. 1998. Biologie und Ökologie der Kreuzkröte. Laurenti verlag, Bochum.

Paul Veenvliet, Burmaniawei 20, 9051 BP Stiens
(tel.: 058- 2573917, homepage: www.studiocinco.com/p_veenvliet)